

Aleksandra Jovanović

jov.aleksandra86@gmail.com

Dens* kao sinkretički žanr popularne kulture u Srbiji 1990-ih godina na primeru muzičko-plesnih grupa *Dogani fantastiko*, *Funky G* i *Dr Iggy**Apstrakt:**

Popularna muzika u poslednjoj deceniji XX veka u Srbiji je bila prožeta strujanjima tri muzička žanra: novokomponovane muzike, turbofolka i *densa*. Uprkos čestim osporavanjima *dens* muzike po pitanju kvaliteta, originalnosti i (ne)povezanosti sa političkim režimom, fenomen reinterpretiranja ove muzike, kao i ponovno organizovanje tematskih žurki u beogradskim klubovima pod nazivom "90-te" ili "Dizel", ukazuje na popularnost *dens* izvođača i njihovih pesama. U ovom radu smo želeli da otkrijemo, predstavimo i protumačimo osnovne karakteristike *densa* kao složenog i kompleksnog žanra popularne kulture u Srbiji 1990-ih godina, u kome su, u neraskidivom sinkretičkom jedinstvu, spojeni muzika, ples i vizuelne odlike spotova, koji su podrazumevali i spoj (sinkretizam) više elemenata: „glume“, mimike, kostimografije, scenografije, snimateljskih i montažnih postupaka. Kao reprezentе žanra *densa*, odredili smo tri grupe koje su bile među najpopularnijim u periodu 1990-ih u Srbiji. To su muzičko-plesne grupe *Dogani fantastiko*, *Funky G* i *Dr Iggy*.

Ključne reči:

dens muzika, sinkretizam, postmodernizam, jurodens, rep muzika, hip hop, ulični ples, omladinska potkultura dizelaša

Poreklo densa

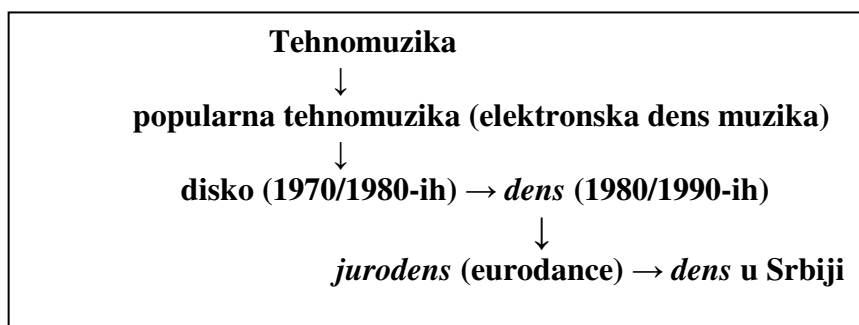
Dens muzika predstavlja vrstu *elektronske dens muzike* odnosno *popularne tehnomuzike*. Ovi termini su korišćeni kao sinonimi budući da označavaju istu vrstu popularne muzike prikazujući pritom njene drugačije aspekte. *Popularna tehnomuzika* ističe tehnološki aspekt stvaranja muzike, a *elektronska dens muzika* označava sinkretički karakter fenomena ukazujući na ples kao njegov neodvojiv element, kao i na funkcionalnu uslovljenost muzičke komponente (Babec 2009, 28). Termin *tehnomuzika* se konkretnije odnosi na muziku, koja je nastajala u poslednje dve decenije prošlog veka, pre svega ističući u prvi plan upotrebu i uticaj tehnoloških produkata na muziku tog perioda (Mikić 2004).¹ Ona predstavlja sveobuhvatni termin, koji se može primeniti i na popularnu i na umetničku muziku.

---

¹ Termin *popularna tehnomuzika* je preuzet od Vesne Mikić (Mikić 2004).

Žanr *popularne muzike/popularne tehnomuzike – disko*, koji je nastao 1970-ih godina, uslovio je kasniju pojavu *dens* muzike. *Disko* je nastao među marginalizovanim društvenim grupama afroamerikanaca i homoseksualaca (Fikentscher 2000, 26). Prešavši put od fenomena *andergraunda* do *mejnstrima*, a zatim ponovo do *andergraunda*, *disko* je 1983. godine postao tabu i zamenjen je obuhvatnom oznakom *dens* muzika (Krasin 2009).² Termin *dens* muzika treba biti shvaćen kao kišobran termin, koji podrazumeva nekoliko muzičkih podžanrova: *garaž* (garage), *hi-NRG* (high energy), *disko*, *jurodisko* (eurodisco), *haus* (house), *tehno* (techno), *trens* (trance), *kle-siks* (classics).³

U kasnim 1980-im i ranim 1990-im godinama u Evropi, nastao je žanr *elektronske dens muzike – jurodens*,⁴ dok se početkom 1990-ih u Srbiji, kao direktni ogranak *jurodensa*, pojavio novi žanr popularne kulture na ovim prostorima – *dens*.

Dens muzika je, dakle, proizašla iz *diska*, fenomena koji je nastao među marginalizovanim društvenim grupama. Žanr *densa* u Srbiji predstavlja regionalni oblik *jurodensa* i budući da je fenomen reinterpretiranja i popularnosti ove muzike evidentan i dan-danas, želeli smo da pristupimo proučavanju *densa* kao manifestacije popularne kulture u Srbiji u poslednjoj deceniji XX veka.

Metodološka orijentacija rada je strukturalistička imajući u vidu da smo težili da istražimo sintagmatske odlike različitih medija (plesa, muzike i vizuelnog izraza), kao i njihovu isprepletanost u okviru samosvojnog žanra.

² Etnomuzikolog Maja Krasin je sprovedla veoma uspešno, pionirsko istraživanje fenomena plesnog žanra diska u periodu 1970-1990, u okviru seminarskog rada iz predmeta Etnokoreologija na Fakultetu muzičke umetnosti u Beogradu (Krasin 2009, 10).

³ Ibid, 11.

⁴ *Jurodens* je žanr elektronske dens muzike, nastao u Evropi, u kasnim 1980-im godinama. Odlikuje se fuzijom nekoliko podžanrova: *hausa*, *tehna*, *hi-NRG*-a i *italo-diska*. Videti: <http://www.omnilexica.com/?q=eurodance>

Metodologija rada

U težnji da otkrijemo i identifikujemo odlike žanra *dens* muzike, primenili smo metode formalno-strukturalne etnomuzikološke i etnokoreološke analize, kao i postupak deskriptivne analize narativnih i vizuelnih parametara. Osnovnu građu u istraživanju je predstavljalo 9 muzičkih spotova (po tri od svake grupe).⁵ Pesme su transkribovane u integralnom izvođenju, a krajnji zapis je predstavljen deonicama vokala, klavijatura, basa i ritam sekcije.

Zapisivanje pokreta pomoću sistema labanotacije je, zbog mnogobrojnih plesnih segmenata, bilo ograničeno samo na dominantne uzorne obrasce pokreta, izuzev primera "Idemo na Mars" grupe *Đogani fantastiko*, u kome su zapisani svi plesni fragmenti. Krajnji zbir zapisanih obrazaca pokreta predstavljao je 100 kinetograma.

Analiza muzičkih spotova je podrazumevala proučavanje njihove forme, a samim tim i narativnog toka i vizuelnih odlika što je iziskivalo uviđanje osnova kostimografskog plana, scenografije, lokacija, kao i snimateljske i montažne postupke. Analiza narativnosti toka spotova je zahtevala komparativni pristup sa narativnošću tekstualne komponente pesama.

Metoda terenskog rada je takođe primenjena u ovom istraživanju, a informacije koje smo dobili u razgovorima sa osnivačima grupa *Djogani fantastiko* i *Dr Iggy*, Đoletom Đoganijem i Igorom Todorovićem, predstavljale su značajna polazišta u proučavanju.⁶

---

⁵ Analizirane su sledeće pesme: „Idemo na Mars“, „Igraj“ i „Skači“ od grupe *Đogani fantastiko*, „Samo u snu“, „Budi tu“ i „Supersoničan je ritam“ od grupe *Funky G*, „Nikad“, „Pusti me da živim“ i „Navika“ od grupe *Dr Iggy*

⁶ Razgovor sa Igorom Todorovićem (u daljem tekstu Dr Iggy-jem) je realizovan 01.02.2012. godine u Beogradu, a razgovor sa Đoletom Đoganijem 16.02.2012. godine u Beogradu.

B (R), B1(R)

82

V
Bu-di tu, bu-di tu kraj me - ne, ču-vaj mo - je o - ċi sne - ne, jer

K

B
g g g g

RS
sempre simile

86

V
je - di - na je že - lja ta da tvo-ja bu - dem ja

K
Es Es Es

RS

89

V
tvo-ja bu - dem ja

K
F Es F

RS

refren pesme „Budi tu“, *Funky G*⁷

⁷ Nazivi deonica su zabeleženi akronimima ispred notnih sistema. Zvučni efekti su obeleženi zvezdicom iznad notnog sistema. Njihovo trajanje je označeno pravom linijom, a kraj linije je označavao i završetak određenog zvučnog efekta. U deonici ritam sekcije, gornja deonica označava bas bubanj, a donja deonicu „činele“.

Paradigmatske odlike plesa, muzike i video izraza

Nakon minucioznih etnomuzikoloških i etnokoreoloških analiza, kao i proučavanja vizuelnih odlika i narativnog toka spotova grupa *Dogani fantastiko*, *Funky G* i *Dr Iggy*, mogli su se uočiti sledeći načini prožimanja muzičke, plesne i vizuelne dimenzije, kao i odlike celokupnog sinkretičkog žanra *densa*.

Proučavanje formalnih planova muzike i plesa je pokazalo da njihove forme generalno ne korespondiraju. Forma pesama se ispoljava tretiranjem većih formalnih celina, pa svi primeri predstavljaju formu složenih strofičnih pesama sa refrenom uz dodatke uvoda, prelaza i code. Nasuprot tome, plesna forma ukazuje na fragmentarnost. Plesni segmenti su najčešće jednotaktni obrasci pokreta, koji sa stanovišta mikroformalnog oblikovanja mogu predstavljati motive, ali i veće jedinice od njih (frazе).

Kompozicioni postupci muzike takođe nisu u korelaciji sa kompozicionim principima plesa. Muzički plan je izgrađen na politematizmu, tačnije prisustvu tri tematska materijala, od kojih dva korespondiraju strofičnom, a jedan refrenskom izlaganju u pesmi. Muzički tok pesama je baziran na ponavljanjima tematskih materijala, a i delovi forme (kao i sve deonice – vokala, klavijatura, basa i ritam sekcije) su izgrađeni na ponavljanju utvrđenih melodijsko-ritmičkih jednotaktnih, dvotaktnih ili višetaktnih modela. Sa druge strane, plesni jezik je izgrađen najčešće na izlaganju novog kineritmičkog materijala. Ponavljanje plesnih segmenata se može uočiti, ali u manjoj meri.

Specifičan kompozicioni postupak se uočava u pesmi „Nikad“ grupe *Dr Iggy*. Zapaža se korišćenje uzorka određene muzike što ukazuje na uticaj postmodernizma (Šuvaković 2005, Prodanov 2002).⁸ U uvodnom delu pe-

---

⁸ Postmoderna je naziv za umetnost i kulturu zasnovanu na kritici i prevladavanju značenja, vrednosti, smisla i načina života modernog društva, kulture i umetnosti. Definiše se kao termin, koji označava različite tendencije u umetnosti i kulturi u XX veku, kojima se želi prevladati moderna kultura ili kao period, koji nastupa nakon moderne kulture. Ezoterična, eklektična i postistorijska postmoderna muzika, kao jedan od tri modela postmoderne (uz egzoteričnu, eklektičnu i simulacijsku ili tehno postmodernu muziku), odbacuje zamisli projekta napretka, formalne inovacije i doslovnog sencijalističkog konstitutivnog zvuka. Kompozitor postmoderne ne komponuje novo originalno delo, nego briše ili precrtava istorijske muzičke tragove. Muzičko delo prikazuje drugu muziku citatom, kolažom, montažom i simulacijom (Šuvaković 2005, 478).

U muzici postmoderne autori oživljavaju sve što je modernom zaboravljeno. U delima postmoderne se mogu sresti asocijacije na različite kompozitorske postupke iz muzičke prošlosti, formalni obrasci ili čak citati starih dela. Uočavaju se tri načina primene elemenata muzike prošlosti: **uzorak**, **model** i **uzor**. Uzorak (citat) je deo nekog ranijeg muzičkog sadržaja, koji je kao takav uključen u novo delo pri čemu se jasno ističe i izdvaja iz okolnog muzičkog tkiva. Model predstavlja uzo-

sme se uočava citat melodije iz filma „Otpisani“, a u delu forme C se primećuje citat strofe i refrena pesme „Volim te još“ sarajevske grupe Valentino. Prema rečima osnivača grupe, referisanje na muziku BiH neposredno nakon rata je proizašlo iz želje da se „popuni praznina koja je nastala nakon rata“ i da se „približi sarajevskoj publici“.⁹

Vokalne deonice u primerima dens muzike se odlikuju kombinovanjem pevanih deonica i rečitativnih, rep delova. Pevane deonice su uglavnom poverene ženskim izvođačima, dok rep delove uvek izvodi muški učesnik. Korišćenje rečitativnog, deklamativnog načina izvođenja vokalne deonice proizlazi ne samo iz uticaja rep muzike¹⁰, već i celokupnog žanra *jurodensa*. Uticaji rep muzike se zapažaju i u plesu (odmahivanje rukama u toku izvođenja rep deonice), kao i u tekstualnoj komponenti pesama u vidu korišćenja reči na stranom, engleskom jeziku.

Upotreba srpskog jezika u poetskoj strukturi pesama sa korišćenjem reči na engleskom jeziku predstavlja jednu od distinktivnih odlika *dens* žanra na našim prostorima. Korišćenjem reči na engleskom jeziku se signalizira pripadnost *densa* u Srbiji globalnim tokovima *jurodensa* i rep muzike, kao i neposredna potreba za približavanjem publici u inostranstvu.

Kao ilustracija poslužiće nam fragmenti tekstova pesama „Igraj“ grupe Đogani fantastiko i „Pusti me da živim“ grupe Dr Iggy. Prvi primer prikazuje inkorporiranje stranih reči u poetski tekst na srpskom jeziku, dok drugi primer pokazuje da celokupan deo teksta može biti napisan na engleskom jeziku.

„Dok čaše zveckaju, čuje se dobar saund (**sound**).

Momci nas snimaju, plovimo u andergraund (**underground**).“

”Slušaj gruv (**groove**), daj mi mov (**move**), nisam ful (**full**), budi kul (**cool**).“

“Soul, haus (**house**), esid (**acid**), fanki (**funky**),

zbog njih smo tako jaki.”

„Igraj“, Đogani fantastiko

No again, again, again stop...

Can't stop thinking about you.

Leave me alone.

Your love...

Ignition sequence start.

„Pusti me da živim“, Dr Iggy

---

rak koji je podvrgnut promenama i koji može izgubiti svoju originalnu fizionomiju. Uzor označava određenu kompozicionu metodu, koja upućuje na određeno razdoblje, određene manire (Prodanov 2002, 140).

⁹ Zabeleženo u razgovoru sa Dr Iggy-jem, 01. 02. 2012, u Beogradu.

¹⁰ Rep muzika je, uz brejkdensing (breakdancing) i vizuelne efekte (grafite, oblačenje i frizure), predstavljala deo omladinske potkulture Bronksa: hip-hopa (Fikentscher 2000,137). Rep muzika je karakteristična po rimovanim stihovima, koji su interpretirani govornom intonacijom

U svim primerima se zapaža da je metar ispoljen kroz složeni, četvorodelni takt 4/4. U pesmi „Budi tu“ grupe *Funky G* se mogu приметити једно-тактна иступања у 3/4 и 5/4 такт. Анализом темпа, закључује се да се примери *dens* музике углавном изводе у умерено брзом и брзом темпу, што упућује на њихову плесну функцију.

U метроритму образаца покрета се уочава доминација изоритмичне четвртинске пульсације, којој кореспондира четвртински ритам деониче бас бубња. Носиоци ритмичке компоненте могу бити покрети руку, ногу, али и колена и рамена. Четвртинска пульсација је готово увек присутна, иако можда ритмички обрасци једне и друге руке/ноге не кореспондирају, већ се одликују комплементарним ритмом.

Основу формирања мелодијских линија у примерима представља лествица природног мола.¹¹ Nasuprot tome, srž kinetičkog delovanja i nosioca plesnog izraza predstavljaju pokreti ruku, a tek onda nogu i torza.

Појава звучних ефеката, у функцији звучног обogaчења музичког тока песама, представљају једну од одлика *dens* музике. Могу се запазити ефекти еха, буке, ударца бицем, скрећинга, спуштања и подизања интензитета звука и често синтетизованих људских гласова.

U музичком току свих примера изузетно је значајна деонича ритам секције, будући да је *dens* музика, између осталог и музика за пles. Najčešći једнотактни, ритмички обрасци који се понављају представљени су алтернирањем осминских нотних вредности и осминских пауза или алтернирањем четвртинских нотних вредности и четвртинских пауза. Можда и најважнија компонента ритам секције је деонича бас бубња, која је углавном ispoljena кроз низање четвртина уз спорадичну појаву осмина или пунктираних ритмичких фигура.

Музика *densa* се генерално перципира као тонална имајући у виду континуирано гравитирање ка основном тоналном центру – g^1 , као и честе кватрне и квинтне скокове у мелодији деониче база, који упућују на тонове тоничне и доминантне функције. Примере карактерише једноличан тонални план током целокупног извођења (изузетак је песма „Samo u snu“, група *Funky G*, уочена дијатонска модулација). Хармонски план песама је једноставан, а чињеница да је ceo музички ток изграђен на моделима, који се понављају, резултира сменјивањем идиентичних акорада током целе песме (g, Es, F, d, B, a у неким примерима c и As).

¹¹ U pesmi „Idemo na Mars“ (*Dogani fantastiko*), primećuje se prožimanje dura i mola, kao i čest skok prekomerne sekunde, koji upućuje na orijentalni uticaj. Melodijska okosnica bazirana na durskoj lestvici se primećuje u pesmi „Igraj“ (*Dogani fantastiko*). U pesmi „Navika“, uočava se korišćenje tonova dorskog modusa u uvodnim i prelaznim odsecima pesme.

Tekstualna komponenta se odlikuje strofičnim formacijama. Najčešće se javljaju katreni, a pored njih se uočavaju i oktave, terceti i distisi. Rimovanje stihova ili čak polustihova najčešće podrazumeva korišćenje uzastopne i unakrsne rime, kao i kombinovanje ova dva načina rimovanja. U okviru stihova se primećuje heterometričnost.

Sadržaj tekstualne komponente pesama ukazuje na ljubavnu i zabavnu tematiku. Tekstovi, koji govore o ljubavi, opisuju nesrećne ljubavne priče, koje su prožete strahom i ljubomorom. Zabavna tematika tekstualne komponente ističe socijalnu ulogu plesa prikazujući njegovu eskapističku i relaksirajuću funkciju. Želja za eskapizmom odnosno begom iz mukotrpne svakodnevice, koja je nastala ekonomsko-političkim stanjem 1990-ih u Srbiji, prožima dakle narativnost tekstualne komponente (najčešće pesama grupa *Đogani fantastiko* i *Funky G*), ali i pojedine muzičke spotove (najizraženije u spotu za pesmu „Igraj“, grupe *Đogani fantastiko*). Sledeći primer će nam poslužiti kao ilustracija eskapističke funkcije plesa u tekstovima, ali treba napomenuti da je socijalna uloga plesa, koja se iščitava tumačenjem tekstualne komponente pesama, usko povezana sa analizom vizuelnih odlika muzičkih spotova.

“Ja to znam, ja to znam, ja to vrlo dobro znam.
Svakog dana ti uz igru bićeš, veruj, mnogo jači.

Znam, ja to znam, ja to vrlo dobro znam.
Zato što je ritam ono što mi vrlo mnogo znači.”

„Skači“, *Đogani fantastiko*

Muzički spotovi svih grupa su uzajamno veoma heterogeni i pružaju mnogobrojna rešenja po pitanju sadržaja spotova, scenografije i ambijenata, načina snimanja i prikazivanja planova u kadrovima. Režiseri spotova su takođe različiti, pa se, kao autori mogu pomenuti Darko Debelić, Đole Đogani, Igor Kušić i, svakako najpoznatiji, Zli¹². Plesna komponenta predstavlja veoma značajnu kariku u vizuelizaciji *dens* muzike budući da prožima sve muzičke spotove. U primerima grupe *Dr Iggy* celokupna plesna komponenta je donekle marginalizovana.

Plesni žanr *densa* karakteriše kolažnost, budući da se u okviru spotova, primećuju uticaj hip hopa i uličnog plesa (street dance)¹³, koji uključuje sti-

¹² Slavoljub Živanović Zli je diplomirani direktor fotografije i često se pominjao kao režiser video spotova 1990-ih godina u Srbiji.

¹³ Ulični ples (street dance) je „kišobran“ termin korišćen da opiše grupu plesova, koji su se razvili izvan studija, na javnim mestima poput ulice, parka, klubova. Originalni stil uličnog plesa uključuje brejking (breaking), popping (popping) i loking (locking). Novije forme ulične igre su kramping (krumping) i haus (house); Videti više na internet stranici <http://just4funkproductions.com/whatisstreetdance.html>

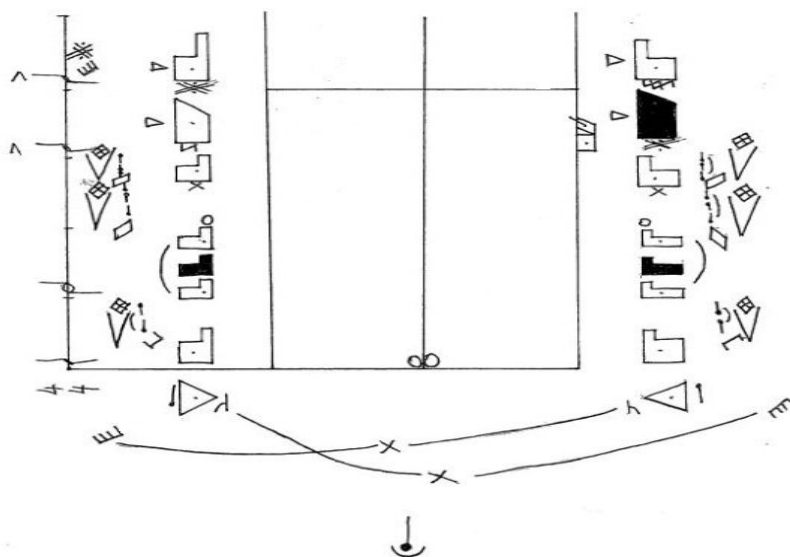
love lokinga¹⁴, poppinga¹⁵ i brejkdensinga¹⁶. U toku plesa se uočava postavljanje akcenta na gornji deo tela i pokrete ruku. Najkomplikovaniji pokreti ruku, koji podrazumevaju kruženja, preplitanja i rotiranja ruku na levu ili desnu stranu, zapažaju se u pesmi „Idemo na Mars“ grupe *Dogani fantastiko* i pesmi „Samo u snu“ grupe *Funky G*. Tehnički najzahtevniji pokreti se uočavaju u spotu za pesmu „Supersoničan je ritam“ grupe *Funky G*. U ovom spotu, plesni žanr *densa* kombinuje elemente stilova uličnog plesa preuzimajući model brze kontrakcije i opuštanja mišića od poppinga, zamrzavanje odnosno zaustavljanje u određenoj poziciji, potom zadržavanje iste pozicije nekoliko trenutaka i nastavak izvođenja pokreta u istoj brzini od lokinga, kao i preuzimanje koncepta daunroka (downrock) odnosno pokreta na podu sa rukama, koje pridržavaju igrača koliko i noge od brejkdensa.

---

¹⁴ Loking (locking ili Campbellocking) je zasnovan na konceptu loking pokreta (locking-zaključavanje), koji u osnovi predstavlja zamrzavanje (freezing) i „zaključavanje“ odnosno zaustavljanje u određenoj poziciji, potom zadržavanje iste pozicije nekoliko trenutaka i nastavak izvođenja pokreta u istoj brzini kao i pre „lokinga“. Loking se bazira na brzim pokretima ruku u kombinaciji sa opuštenim kukovima i nogama. Pokreti su uglavnom dugi, često veoma ritmični i „sinhronizovani“ sa muzikom. (Blagojević 2011, 139-146).

¹⁵ Popping (popping) se zasnivana na tehnici brze kontrakcije i opuštanja mišića, koji izaziva trzaj u telu igrača. Ovi plesni elementi se izvode konstantno u ritmu pesme u kombinaciji sa raznim pokretima i pozama. Popping se takođe koristi kao kišobran termin koji se odnosi na grupu usko povezanih iluzornih plesnih stilova itehnika koji, zajedno sa poppingom, stvaraju raznovrsne performanse, kao što su robot, tuting (tutting), vejving (waving). Igrač poppinga se često zove poper (popper) (Blagojević, 2011, 139).

¹⁶ Brejkdensing (breakdancing), često nazvan i bi-bojing (B-boying) i bi-grling (B-girling), je popularan stil uličnog plesa, koji je nastao i razvijao se, kao deo hip hop kulture, među afro-američkom i latino omladinom u Njujorku 1970-ih godina. Termin brejkdens se povezuje sa brejkovima (pauzama) u muzici i plesnim pokretima koji se izvode za vreme tih brejkova. Osnivačem brejkdensa se može nazvati pevač James Brown. On je 1969. godine, pevajući svoj hit „Get on the good foot“ izvodio akrobatske, veoma energične pokrete, koji su kasnije inspirisali mnoge brejk žurke. „Good foot“ je postao novi plesni stil koji se kasnije preimenovao u B-boying (Blagojević 2009, 19-24).

plesni segment m, kinetogram 8, „Idemo na Mars“, *Dogani fantastiko*

Plesna formacija koja dominira u svim primerima je solo. Ona se može ispoljiti kroz solo pojedinačnu ili grupnu formaciju, koja može individualizirana ili sinhrona. Preovladavanje plesanja u mestu odnosno odsustvo kretanja u prostoru je takođe jedna od odlika plesne dimenzije densa.

Kostimografski plan u spotovima mahom predstavlja omladinsku potkulturu dizelaša, koja je nastala upravo u periodu 1990-ih godina u Srbiji.¹⁷ „Kostimi“ izvođača potenciraju otkrivanje tela, uglavnom ženskog, pa su ženski učesnici pretežno oskudno i provokativno obučeni. Korišćeni snimateljski planovi¹⁸ (krupni i detaljni) takođe često postavljaju akcenat na ljud-

¹⁷ Dizelaši su svojevrsna omladinska potkultura koja je bila aktuelna 1990-ih godina u Srbiji. Odlikuje ih grub imidž, sklonost ka nasilju i poseban stil oblačenja, koji se zasniva na nošenju skupe sportske odeće poznatih svetskih robnih brendova. Zlatni lanci (tzv. „kajle“) sa masivnim krstovima, firmirana odeća, trenerke svilene i sintetičke, široke pantalone, kaiševi sa nitnama, "spit fajer" jakne, "er maks" i "ribok" patike, džemperu od trikotaže sa V-izrezom, uz držanje svojstveno opasnom momku i povezanost sa kriminalnim radnjama glavna su obeležja. Često su povezani sa kriminalnim radnjama. Pripadnice ženskog pola (tzv. dizelašice ili sponzoruše) su nosile veoma kratke suknje, mrežaste čarape, cipele sa platformama, mrežaste majice u kombinaciji sa brushalterom iste (ili kontrastne) boje, napadnu šminka i tamni lak na noktima. Videti: <http://www.vreme.co.rs/cms/view.php?id=1010685>

¹⁸ Plan ili izrez je jedan od parametara kadra, označava udaljenost glavnog predmeta posmatranja u kadru od tačke posmatranja; Krupni plan je plan koji obuhvata glavu čoveka ili deo prizora koji to prikazuje. Blizu je plan pkoji obuhvata poprsje

sku figuru i telo, ali i na facijalnu ekspresiju izvođača i samim tim, na narativnost tekstualne komponente pesme. Kostimografskom planu u spotovima, koji obnažuje žensku figuru, korespondiraju plesni elementi sa seksualnim konotacijama koje izvode isključivo žene. U spotovima se mogu primetiti i obrasci pokreta sa elementima borbe, koje uvek izvode muški učesnici.

U spotovima grupe *Dr Iggy* se ogleda društveno-kontekstualna ravan 1990-ih godina u Beogradu. To se postiže postmodernističkim postupkom korišćenja citata, kao i paradigmatiskim predstavljanjem uspešnosti nove društvene klase, koja se obogatila u periodu 1990-ih godina, a ogleda se u potrebi za umetnošću i kupovinom slika, koja se ispoljava korišćenjem galerijskog prostora (u spotu za pesmu „Navika“), kao i u odlasku kod psihijatra/terapeuta (spot za pesmu „Pusti me da živim“).

Sinkretizam *densa*

Analizom sinkretizma *densa* smo upravo pokazali značajnost muzičke, plesne i vizuelne dimenzije u izgradnji celokupnog identiteta *densa* kao manifesta popularne kulture u Srbiji 1990-ih godina. Kolažnost je jedna od najupečatljivijih odlika *dens* žanra koja, pre svega, odlikuje muzičke spotove, a potom i ples, koji predstavlja neodvojiv element od vizuelnog segmenta prikazujući pritom pravu postmodernističku formu.

Dens se odlikuje fuzijom različitih uticaja *jurodensa*, rep muzike, hip hopa, postmodernizma, uličnog stila plesa kroz loking popping i brejkdens.

Bez obzira na neophodnost dublje i kompleksnije kontekstualne analize fenomena, koja bi mogla podrazumevati ispitivanje granica povezanosti *densa* i *jurodensa*, razlog reinterpretiranja muzike 1990-ih u sadašnjosti, kao i eventualne ideološke uslovljenosti ove muzike koja ukazuje na njenu povezanost/nepovezanost sa političkim režimom, ovaj rad je imao za cilj da predstavi i istraži *dens* u njegovoj višeslojnoj, sinkretičkoj pojavnosti.

čoveka ili deo prizora koji to obuhvata; polublizu je plan koji obuhvata lik čoveka od glave do pojasa ili deo prizora koji to obuhvata; američki plan je plan koji obuhvata središnje likove tj. likove od glave do kolena. Ovaj plan se naziva američkim, jer su ga tako nazvali francuski kritičari budući da su ovakvi kadrovi bili veoma česti u klasičnim holivudskim filmovima; srednji plan je plan koji obuhvata ljude u njihovoj celoj veličini, tako da ima nešto prostora u izrezu ispod nogu i iznad glave. Ovaj plan se naziva još i temeljni kadar. Polutotal je plan koji prikazuje deo veće ambijentalne celine. „Filmski leksikon“, <http://film.lzmk.hr/>.

Literatura:

Babec, Ljubica. 2009. *Razvoj i osobenosti elektronske dens muzike ili popularne tehnomuzike (sa akcentom na njenu pojavnost u Srbiji)*. Diplomski rad. Fakultet muzičke umetnosti.

Blagojević, Gordana. 2009. Belgrade Breakdance Girl: Breaking Gender-Specific Stereotypes with Dance. *Glasnik Etnografskog instituta SANU LVII* (2): 19-24.

Blagojević, Gordana. 2011. From media on street and vice versa: hip hop dance in Belgrade today. In *ICTM Study Group for Music and Dance in Southeastern Europe: Symposium – Izmir*, eds. Elsie Ivancich Dunin and Mehmet Öcal Özbilgin, 139-146. Izmir: Music Conservatory and ICTM Study Group for Music and Dance in Southeastern Europe Ege University's State Turkish.

Fikentscher, Kai. 2000. "You better work!" *Underground dance music in New York City*. Middletown: Wesleyan University Press.

Krasin, Maja. 2009. *Razvoj disko plesa '70-ih i '80-ih godina XX veka*. Seminarski rad iz etnokoreologije. Fakultet muzičke umetnosti.

Mikić, Vesna. 2004. *Muzika u tehnokulturi*. Beograd: Univerzitet umetnosti u Beogradu.

Prodanov, Ira. 2002. *Muzika dvadesetog veka*. Novi Sad: Akademija umetnosti.

Hofman, Srđan. 1995. *Osobenosti elektronske muzike*. Knjaževac: Nota.

Šuvaković, Miško. 2005. *Pojmovnik suvremene umjetnosti*. Zagreb: Horetzky.

Aleksandra Jovanović

Dance as a syncretic genre of a popular culture in Serbia in 1990's on the example of musical and dance bands *Djogani fantastiko*, *Funky G* and *Dr Iggy*

A popular music in the last decade of the 20th century in Serbia was imbued with flows of three musical genres: new folk music, turbofolk and dance. In spite of common contestations of dance music concerning its quality, originality and (in)coherence with political system, a phenomenon of the reinterpretation of this kind of music and reorganization of thematic parties in belgrade clubs, called "1990's" or „Diesel“, refer to the popularity of dance performers and their songs. In this essay we wanted to present and interpret basic characteristics of dance as a complex genre of the popular culture in Serbia in 1990's, as a genre which makes an intrinsic union of music, dance and visual characteristics of video presentations which implied a coherence of acting, mime, costume design, set design and procedures of photography and assemblage. As representatives of this genre we chose three bands which were the most popular in 1990's in Serbia. These are musical and dance bands *Djogani fantastiko*, *Funky G* and *Dr Iggy*.

Key-words: dance music, syncretism, postmodernism, eurodance, rap music, street dance, youth subculture of so-called "diesel guys".